

Det er ikke, fordi vi ikke synes, at Billund er et godt sted, men der er jo alle mulige andre hensyn, der trækker den anden vej.

SAGT

PER LARSEN, FORMAND FOR BØRNERÅDET, OM AT NÆSTEN INGEN AF MEDARBEJDERNE VIL MED TIL BILLUND.

SKRIV TIL NAVNEREDAKTØREN

Har din nabo fødselsdag? Er din genbo blevet forfremmet? Eller har du andet navnestof, du synes skal i avisen? Så skriv til mig. Jeg tager imod både færdige navneomtaler og tip til nyheder. Medsend eller vedhæft meget gerne et foto af personen, du ønsker omtalt.

Det er naturligvis gratis at få mærkedage, nekrologer, mindeord og omtaler af navnenyheder med på MENNESKER-siderne.

ANNETTE BRUUN JARL
Tlf. 7211 4356
mennesker.grindsted@jv.dk

MENNESKER

Med Gamle Andersen på historiens skueplads

Tilbageblik: Når Anders Andersen - i folkemunde kendt som Gamle Andersen - kom på besøg i de små hjem i Hejnsvig i 1950'erne, blev der spidset ører.

Af Louis Bülow, Aarhus
Forfatter og historiker

Hejnsvig tilbage i 1950'erne emmede af en fortættet stemning af nostalgi og gamle dage, fra før verden gik af lave. Sorgløse år i et barndomshjem ladet med nærvær og tryghed i de små stuer med radio, bøger og stillethime i mørkningen.

Nymodens pjank og tekniske påhit som Internet og smartphones var endnu ikke opfundet men lå ude i en fjern fremtid. I stedet var der tid til at opleve glæden ved at være sammen, og det skete fra tid til anden, at Hejnsvigs livskloge **Anders Andersen** - i folkemunde kun *Gamle Andersen* - kiggede ind til en kop kaffe, en småkage og en lille snak.

Anders Andersen var født på Langeland, hvor faderen var overskovfoged under Grevskabet Langeland. Han blev udlært kommis i en lokal købmandsforretning, tog nogle år til Sverige for så at drage til det jyske, hvor han i mere end tyve år var købmand i Stakroge. Han elskede at fortælle om de gode, gamle dage som diskspringer, hvor en hel pakke tændstikker kostede en ti-øre og en stor flaske brændevin kunne fås for 28 øre.

Senere gik han ind i tørveindustrien som leder af Stakroge Mosebrug, og en tid virkede han som bogholder ved Fiskeriauktionen i Hvide Sande. Senere flyttede han til Hejnsvig, hvor han i nogle år var bestyrer på en af egnens store virksomheder Kathrinebjerg Teglværk.

Anders Andersen nåede vidt omkring i sit lange liv. Selv i sin høje alder som 87-årig realiserede han en drøm fra sine unge dage og tog på en lang rejse i det sydlige Europa for at opleve

Anders Andersen.

Hejnsvig Lokalarkiv

seværdigheder og kunstskatte tilbage fra oldkristen tid.

Hejnsvigs Gamle Andersen - højt respekteret som landsbyens vise mand - blev forundt et langt liv og døde i 1969, 91 år gammel.

Historiens vingesus

Den gamle mand havde tidligt sat sig for at formidle respekt og kærlighed til kunst, kultur og historie, og nænsomt tog han sig tid til at gelejde også mig ind i bøgernes univers. Hans store viden og indsigt fik i årenes løb mange i Hejnsvig, unge som ældre, til at søge hans hjælp og bistand til alskens opgaver, studier, hverdagsjura og papirarbejde. Altid åben og lydhør skabte han sit helt eget folkeunivers omkring livets gåder og historiens store dramaer.

Jeg husker endnu dén tidlige eftermiddag i december lige op til juledagene, hvor Gamle Andersen som så ofte før kom på visit, denne gang med to slidte og gulnede eksemplarer af *Billed-Bladet* under armen. Begge blade helt tilbage fra krigens tid fra 1942, pris dengang 30 øre.

Det var midt i den travle juletid, og i køkkenet var verdens bedste mor i fuld gang med julens forberedelser ved jernkomfuret, alt

Kroejner Marius Fiil.

Frihedsmuseets modtandsdatabase

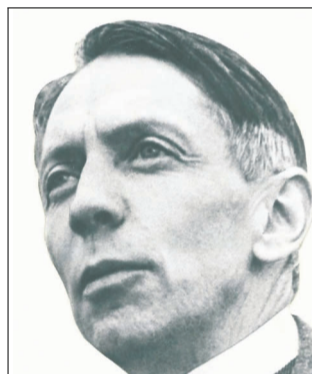
imens en liflig duft af julekager og bagværk havde bredt sig i de lune stuer. Udenfor julens blide snefnug, der dryssede sit hvide slør over Hejnsvigs små veje og stræder, mens vinterkulde og frost ubarmhjerligt bed og skar gennem marv og ben.

Ved det gamle stuebord flød det i denne glade juletid med hjemmelavet og kun halvfærdigt julepynt som flettede julehjerter, trommer, kræmmerhuse og silkepapirsroser i forskellige farver. Det hele blev nu skubbet til side, og Andersen kunne sætte sig på sin faste plads tæt på Madam Blå og et stykke julekage.

Jeg følte historiens vingesus, da han tog mig med tilbage til krigens tid og den tyske besættelse. Hele egnen omkring Hejnsvig vrimlede med tyske soldater, der beslaglagde værelser i private hjem, ligesom forsamlingshus, hotel, missionshus og landsbyens skole blev inddraget.

Hvidsten Kro

Dén eftermiddag satte Andersen sig for at fortælle sin historie om kroejnerparret Gudrun og Marius Fiil fra et kendt gæstgiveri *Hvidsten Kro* nord for Randers, som han og hans kone havde besøgt flere gange i årenes løb.

Digterpræsten Kaj Munk.

Frihedsmuseets modtandsdatabase

Allerede i 1908 havde Andersen giftet sig med sin elskede Dorthea, en gårdmandsdatter fra Skødstrup, og i flere år havde de to drevet et større badehotel på Langeland.

Han slog op i *Billed-Bladet* fra den 15. september 1942 på siderne 22-25, der viste en udførlig billedreportage fra Fiils store sølvbryllupsfest på kroen med 300 gæster til bords. Omgivet af dannebrogflag, rigsvåben og Christian X's portræt hylkede Marius den danske konge og talte for sin sølvbrud og skålede, tro mod sine afholdsprincipper, i saftevand.

Fem minutter før midnat blev kromanden kaldt fra gildet til stalden, hvor soen lige var nedkommet med ni velskabte grise. Og mens *Den toppede høne* og andre muntre spillemændstøner summede i septembernattens lune mørke, tog han sig omsorgsfuldt af sin nyfødte besætning.

Marius Fiil var kendt over det ganske land for sin stouete karakter, sit jyske lune, skaldet og med høgenæse. En spasmager af Guds nåde. Da en mand bestilte en middag til 3 kr., sagde Marius med et glimt i øjet: "*De ka' do it få, recepten den koster halvanden, å så ska' I endda blyw mæt!*"

Kaj Munk på forsiden af Billed-Bladet.

Med ægte kendermine kunne Gamle Andersen tilføje: - og mæt, det blev man! Han forklarede, at *Recepten* var Gudruns og kroens specialitet: spegesild, flæskesteg serveret på panden, kogt kød med grøntsager, flæskesteg og medister med rødkål, sovs og kartofler, et bugnende koldt bord med hjemmelavet pålæg og ost.

Under besættelsen fik Marius Fiil opbygget *Hvidsten Gruppen* af familiemedlemmer og betroede folk fra egnen. Aret efter blev gruppens medlemmer taget af Gestapo, otte blev dømt til døden og henrettet i Ryvangen.

Kaj Munk

Efter en lang pause begyndte Gamle Andersen at blade i det andet *Billed-Bladet* fra den 21. juli 1942 med et særnummer om digterpræsten Kaj Munk med tekst og billeder fra Præstegården i Vedersø. Gamle Andersen havde den eftermiddag besluttet ikke alene at indvie mig i historien om Hvidsten men også i beretningen om Kaj Munk, modstandskampens inspirator og nationale sym-

bol. En råkold vinteraften den 4. januar 1944 kørte Gestapos bøddler ind på gårdspladsen i Vedersø Præstegård for at hente digterpræsten. Det skulle senere vise sig, at *Billed-Bladet* fra dengang med Kaj Munk-artiklen var med i bilen, brugt i forbindelse med Gestapos planlægning af drabet.

Inden han blev ført bort, tog Kaj Munk bevæget afsked med børnene og omfavnede Lise Munk med ordene: "*Stol på Gud!*"

Få dage forinden havde Kaj Munk holdt sin nytårssprædiken i Vedersø Kirke, hvor han blev stående på kirkegulvet nedenfor prædikestolen iklædt sin tunge overfrakke: "*Jeg ved, at jeg nu i måneder ikke har lagt mig til ro nogen aften uden at tænke: 'Kommer de efter dig i Nat?'*"

Næste morgen fandt man liget af Kaj Munk smidt i en vejgrøft ved Hørbylunde Bakke mellem Pårup og Silkeborg.

I Hejnsvig bankede skumringstimen på, men det blev sent, inden Gamle Andersen kunne begive sig videre på sin vej ...